

Rörelser i staden

Aktivitet på olika villkor i Malmö

Ett bostadsområdes karaktär och socioekonomiska status har betydelse för hur unga rör sig i staden och använder olika platser för idrott. Att öppna upp staden för fler kräver nya planerings- och samarbetsformer.

Karin Book
Lektor

Institutionen för idrottsvetenskap,
Malmö högskola

EN VIKTIG ASPEKT på utövandet av idrott och fysisk aktivitet är var den äger rum, det vill säga det rumsliga perspektivet. Människor har olika rumsliga aktivitets- och rörelsemönster beroende på vilket utbud det finns av olika idrottsaktiviteter och platser för att utöva idrott. Olika individers önskemål och, inte minst, möjligheter påverkar också mönstren. Utbud såväl som möjligheter varierar från område till område i staden.

Syftet med den studie som ligger till grund för den här artikeln var att med fokus på tre områden i Malmö skapa ökad förståelse för ungdomars geografiska rörlighet kopplad till fysisk aktivitet med utgångspunkt i områdenas olika karaktär. Syftet var också att få insyn i vilka platser ungdomarna använder. Därefter var målet att kunna lyfta blicken och diskutera hur man kan planera rum för fysisk aktivitet så att de uppfyller ungdomars behov och önskemål.

Studien fokuserar på ungdomar i åldern 11-14 år i tre områden i Malmö: Möllevången, Hermodsdal och Bunkeflostrand. Totalt har 358 enkäter genomförts i årskurs 5-8 på tre skolor (Möllevångsskolan, Hermodsdalsskolan och Sundsbroskolan). Dessutom har jag intervjuat elever (individuellt och i grupp), gjort fältstudier, dokumentstudier och intervjuer med planerare på Malmö stad med flera.

Tre områdeskaraktärer

Jag var i min studie intresserad av såväl bebyggelsekaraktär och utbud som områdets socioekonomiska status. Bunkeflostrand representerar ett område med en hög socioekonomisk status. Inkomsten per hushåll är hög liksom

andelen som förvärvsarbetar. Möllevången representerar ett område med en socioekonomisk status lite under genomsnittet för Malmö stad. Hermodsdal får i sammanhanget klassas som ett socioekonomiskt lågstatusområde. Den socioekonomiska statusen verkar i dessa fall ha ett samband med andelen invånare med utländsk bakgrund samt bostadsbeståndets karaktär. I såväl Hermodsdal som Möllevången är andelen invånare som är födda i utlandet större än genomsnittet i Malmö (som i sin tur har en större andel än riksgenomsnittet).

Möllevången är en del av Malmös innerstad (cirka en kilometer från centrum och Stortorget) med en hel del äldre bebyggelse från sent 1800- och tidigt 1900-tal, men även senare tillkommen bebyggelse av kompakt karaktär. Utbudet av miljöer för fysisk aktivitet är få i närområdet, men runt omkring finns en större park (Pildammsparken) och en bit därifrån ligger stadionområdet med flertalet anläggningar för olika idrotter (dock ej för spontant bruk). På Möllevången anlades år 2011 en konstgräsplan av modell näridrottsplats med bidrag från Idrottslyftet.

Hermodsdal byggdes som en del av miljonprogrammet på 1960- och 1970-talet. Samtliga bostadshus är flerfamiljshus med hyresrätter. Avståndet in till centrum är drygt fyra km. År 2006 genomgick det lokala grönområdet Hermodsdalsparken en omdaning med bidrag från Handslaget. Där finns en näridrottsplats som anlades som en del av parkutvecklingen. Inom 5-10 minuters gångväg ligger Gullviksborgs idrottsplats (med en gräsplan och en grusplan för 11-mannafotboll, två grusplaner för

7-mannafotboll, bollfält och skolfriidrotts-
tytor).

Bunkeflostrand är en del av Malmös klart mest välbärgade stadsdel. Bunkeflostrand, som ligger i Malmös ytterkant, började bebyggas med villor på 1960- och 1970-talet. Under 2000-talet har utbyggnaden fortsatt i form av en blandning av småhus och lägenheter. Det finns ett rikt utbud av platser för fysisk aktivitet i form av Stadium Arena (fotbollshall), Sundsbrohallen (med spelplaner för handboll, volleyboll, basket, badmintontennis och innebandy etcetera), idrottsplats (med två gräsplaner för 11-mannafotboll, en grusplan för 11-mannafotboll och ett gräsbollfält), två temalekplatser, sammanhängande grönytor och promenadstråk längs havet med mera.

Aktivitets- och rörelsemönster

Studien av de tre områdena visar på både likheter och skillnader i ungdomarnas aktivitetsmönster och geografiska rörlighet. En stor andel (mer än 84 procent) av eleverna i samtliga områden utövade någon typ av spontan/egenorganiserad fysisk aktivitet – inte minst fotboll. Närområdet är viktigt oavsett var ungdomarna bor, särskilt när det gäller just egenorganiserad aktivitet. Det här talar för att det finns ett behov av närbelägna ytor och anläggningar för fysisk aktivitet (med betoning på spontanaktivitet). När det gäller användningen av platser utanför det egna området var variationerna större.

Undersökningen av de tre områdena visar att den geografiska rörligheten, eller räckvidden, kopplad till idrott och fysisk aktivitet på fritiden är störst i Bunkeflostrand och minst i Hermodsdal. Bunkeflostrand ungdomarna använder många platser i hela stadsområdet för sina aktiviteter, medan Hermodsdalsungdomarna endast pekar ut några få platser utanför sitt eget område. Ungdomarna på Møllevången anger en hel del platser utanför sitt eget område, dock är de flesta belägna i innerstaden, det vill säga relativt nära det egna området.

Vad som är värt att notera är att i Hermodsdal, där eleverna är mest geografiskt bundna till sitt område och ett fåtal platser i detta, uppger flest ungdomar att de är nöjda med hur området är planerat utifrån ett fysiskt aktivitetsperspektiv.

Ungdomarna där rör sig vant och fritt inom sitt område även om den geografiska rörligheten utanför området är begränsad. Minst nöjda med områdets planering är ungdomarna i innerstadsmiljön, det vill säga Møllevångsungdomarna. Den miljö de befinner sig i är utformad på ett sätt som skapar restriktioner för mer fri aktivitet. Området med högst socioekonomisk status har ett större utbud av aktivitetsplatser för både organiserad och spontan eller egenorganiserad aktivitet, samt fler rekreationsytor. Det har som följd att fler platser

Platser för idrott är ofta fysiskt avgränsade från stadens övriga rum. Det kan vara ett hinder för att använda dem. En ökad öppenhet mellan de olika rummen skulle kunna öppna dem för fler människor.

Referenser

1. Malmö stad. Ungas Fritid – Förening Förvaltning Malmöbor. 2011.

Malmö stad. Fritidsstilsundersökning bland 13-25-åringar i Malmö under år 2010. 2010.

2. Anderson, Camilla: Gatukontoret, Malmö stad. Intervju den 10 november 2011.

Göransson, Sten: Gatukontoret, Malmö stad. Intervju den 21 september 2011.

Kontakt

karin.book@mah.se

används i området. Många platser för aktivitet leder emellertid inte automatiskt till att de unga blir mer nöjda. Den fysiska och sociala tillgängligheten till platserna är väl så viktig.

Geografisk rörlighet är beroende på en rad olika faktorer som kan kopplas till rumsliga, ekonomiska och sociala förutsättningar. De rumsliga förutsättningarna har att göra med områdets utformning och utbud samt transportmöjligheterna inom, till och från området. De ekonomiska förutsättningarna kan kopplas till bilnehav och möjligheter att delta i aktiviteter. De begränsningar i geografisk rörlighet som till exempel kan ses hos Hermodsdals ungdomarna kan sannolikt kopplas till begränsade ekonomiska möjligheter och att få har tillgång till bil, men även mer vaga aspekter som har med sociala, eller socioekonomiska, förutsättningar att göra. Platserna i närområdet är välkända och tillgängliga (för dem som bor där) men övriga staden är inte det. En hög socioekonomisk ställning, vilket en stor andel i till exempel Bunkeflostrand har, innebär ofta mer makt, större tillgång till information och nätverk samt en högre grad av tillgänglighet till stadens utbud.

Planering för fysisk aktivitet

En utgångspunkt i planeringen måste vara att en hel del ungdomar i dag inte är att beteckna som geografiskt (hög)rörliga. Det är viktigt att värdesätta de vardagliga och enkla miljöerna. De fyller en funktion, vilket min undersökning i de tre Malmöområdena vittnar om. Utifrån detta enkla, vardagliga perspektiv med betoning på spontanitet och flexibilitet finns det fog för enkla konstgräsplaner och näridrottsplatser (vilka ibland sammanfaller) och liknande. Det är just näridrottsplatser med konstgräs som medel från Idrottslyftet har använts till i Malmö. När invånare (i detta fall i Malmö) i olika undersökningar och planeringsprocesser som Malmö stad arbetat med tillfrågats om vad de önskar sig i form av förbättringsåtgärder i sitt område kommer alltid konstgräsplaner högt på önskelistan (1). Såväl Sten Göransson som Camilla Anderson på gatukontoret anger att konstgräsplanen blivit en slags symbol för att området räknas och att kommunen satsar på det (2).

Konstgräsplanerna och näridrottsplat-

serna används och är uppskattade. Flera studier visar emellertid att det främst (ibland bara) är killar som använder dem. Därtill används de nästan uteslutande till att spela fotboll på, trots att det ofta handlar om så kallade multisportarenor. I flera fall är det främst äldre killar som använder dem och de yngre har svårt att få tillträde, vilket till exempel eleverna på Möllevången påtalade. Det är bra att bygga konstgräsplanerna och spontanidrottsplatserna, men inte om det sker på bekostnad av andra alternativ. Kan vi kanske anta att konstgräsplaner önskas av invånarna för att de känner till att sådana finns och hur de kan användas, det vill säga det är känd mark? Det är kanske svårt att ha önskemål om sådant man inte känner till. Det är därför dags att finna nya typer av platser för nya möten och aktiviteter – att tänka i nya banor, att bjuda in olika grupper och konstellationer i planeringsprocessen, att tänka in natur och äventyr i redan bebyggda områden och att informera om de platser som finns. Strävan kan vara att finna en avvägning mellan det vardagliga och det spektakulära. Det kan också vara fruktbart att inte bara tänka idrott eller fysisk aktivitet utan snarare tänka i olika kombinationer, till exempel hur kultur och idrott kan mötas på en och samma plats. Det kan locka fler och nya individer till platsen. En social aktivitet kan glida över i en fysisk aktivitet. Gränserna behöver inte vara så skarpa. Idrottsytor är ofta fysisk avgränsade från övriga stadsrummet. Det kan utgöra en tröskel till att använda dem. Därför skulle en ökad öppenhet mellan idrottens och övriga stadens rum öppna för fler. Dessa förslag gynnar många av stadens invånare, men kanske allra mest dem som inte lockas eller har möjlighet att ta del av den traditionella (organiserade eller spontana) idrotten.

Jag vill framhålla att de idrottslyftssatsningar som gatukontoret i Malmö drivit fyller ett behov då de fokuserat på området med låg geografisk rörlighet. Jag vill se att medel fortsättningsvis satsas på nytänkande och satsningar utanför den organiserade idrotten. För det krävs nya samsamarbetsformer för utveckling och planering av idrottsmiljöer samt en ny syn på vad (riktig) idrott är. Frågan är dock om det är Riksidrottsförbundet, i nuvarande form, som ska ansvarar för det.